

Váradi István

Beszélgetőtárs: Püspöki Péter

Mikor és hogyan került kapcsolatba a dramatikussal neveléssel?

1957-ben, végzős egyetemistaként kaptam megbízást a központi úttörőegyüttes irányítására. Korábban középiskolásként és ifjvezetőként találkoztam a különböző játékos tevékenységformákkal; ekkor alakult ki bennem az érdeklődés és a kötődés ez iránt a munka iránt. Az együttesben 140-150 gyerek dolgozott. Többségük énekkaros volt, de mellettük működött táncsoport és később irodalmi színpad is. Az egyes szakágakban szakképzett oktatók vezetésével folyt a munka. Az én feladatom az együttes irányítása volt, de a művészeti tevékenységek iránti személyes érdeklődésem és korábbi zenei tanulmányaimnak köszönhetően a próbafolyamat időszakában is alkotó munkakapcsolatban voltunk a csoportokkal.

Az együttes vezetése mellett óraadóként tanítottam olyan iskolákban, ahonnan nagyobb számban érkeztek gyerekek az úttörőegyüttesbe. A kollegiális kapcsolat révén lehetővé vált, hogy szorosabb kapcsolatot alakítsak ki a tanulók tanáraival, illetve az érintett iskolavezetőkkel. Ez főként a fellépések során volt hasznos: a kikérők, az igazolások, a felelések alóli időnkénti felmentések és hasonló ügyek intézésekor jól jött a személyes ismeretség.

Ezekben az években született meg az a dramatikussal játéktípus, ami később végigkísérte az egész pályafutásomat. Az együttes életében fontos szerepet játszottak a különböző szervezett együttlétek. Az ilyen programok szervezése során találtam ki a történelmi akadályversenyt, amelyet felváltva játszottunk városok utcáin és városok kívül, természeti környezetben. Erre kapható ifjvezetőkkel együtt olyan csoportos játékokat szerveztünk, melyekben a résztvevőknek egy adott történelmi kor szereplőiként kellett különböző dramatikussal, illetve szerephelyzetekre épülő feladatokat és problémákat megoldaniuk.

Ezekben a játékokban soha nem az adott korszakról megszerezhető lexikális tudás elsajátítása volt a feladat, hanem a korszakokon túlmutató általános emberi helyzetek megélése és megoldása. A történelmi háttér csak keretül szolgált a játékokhoz. A gyerekeknek nem kellett előzetesen készülniük a korról, nem kellett jelmezbe bújniuk, csupán saját emberségüket és az életről való tudásukat kellett mozgósítaniuk. Persze a játékok hangulatát fokoztuk, többek között azzal, hogy az egyes állomásokon „posztoló” ifjvezetők korhű jelmezben várták az érkezőket, és ők maguk egy-egy „történelmi személy” szerepébe bújva adtak feladatokat a hozzájuk érkező csoportoknak. A történelmi akadályversenyek rengeteg örömet adtak a játékosoknak és a szervezőknek is. Talán a legemlékezetesebb ilyen akadály-játékunk az volt, amikor Budán, a Várnegyedben 1944-es eseményeket idéz-

tünk fel. Az egyik állomáson nyilas egyenruhában posztoló irányítók nem kis feltűnést és izgalmat okoztak a békés budai lakosok számára. Csak úgy sikerült megnyugtatnunk őket, hogy azt mondtuk: filmet forgatunk. Az ekkor kialakult munkamódszer – a rögtönzés technikája – alapjává vált a későbbi pedagógiai és színjátékos tevékenységemnek.

Melyek voltak a drámás-színjátékos szakmai életének legfontosabb állomásai? Hogyan emlékszik vissza ezekre az évekre?

A 70-es években Mezei Éva tevékenysége volt számomra a legmeghatározóbb. Mezei apostoli szerepvállalása korszakhatárt jelentett a hazai drámapedagógia történetében. A „drámapedagógiát”, vagyis a tanítás napi gyakorlatában használt dramatikussal tevékenységi formákat ugyanis nem kellett kitalálni. Személyes beszámolókból tudható, hogy közvetlenül a II. világháborút követő években is voltak olyanok, akik a történelemtanításban használtak dramatikussal eszközöket. (Például Edit néni Egerben, aki Váradi István feleségét tanította történelemre ilyen módszerekkel – P. P.)

Mezei Éva Angliából hozott tapasztalatai egybecsengtek a csehszlovákiai pedagógiai műhelyek, majd nem sokkal később az osztrák dramatikussal nevelés eredményeinek megismerésével. Mindezek a hatások – és elsősorban Mezei tevékenysége – a magyarországi dramatikussal nevelés tudatos és rendszeres alkalmazásának lehetőségeire irányították rá a figyelmünket.

Mezei Éva mellett Keleti István volt a másik kiváló szakember, akinek a munkássága meghatározó volt számomra. Mindkettejüktől sokat tanultam – mind a színjátékos-rendező képzés, mind a hétköznapi szakmai együttműködése során. 1975-ben Mezei Évával közösen állítottuk színpadra a Laterna Magica módszerrel azt az előadást, amelyben a „félmúlt” történelmének „hátsó udvarában” játszódó történeteket meséltünk el a színpad és a film adta lehetőségekkel. Az előadás létrehozása során a rögtönzéses játékokra épülően alakítottuk ki a történet magját.

Mint mondtam, Mezei Éva és Keleti István tevékenysége meghatározó volt a hazai gyermek és diák korosztály színjátékos kultúrájának formálásában. De amíg Mezei Éva neve a dramatikussal neveléssel, addig Keleti Istváné a színjátszással forrt össze. Mindketten dolgoztak a legendássá vált Pincészinházban, de Mezei pedagógiai beállítottsága a dramatikussal nevelés felé vitte. Az e téren vállalt szerepe mellett ő volt az, aki az ekkor felnövekvő nagy nemzedék indulása körül bábáskodott. Ő volt az ekkori fiatalok első számú mentora és kérélymentlen kritikusa.

Hogyan alakult a további pályája?

Az évek alatt felhalmozódó tapasztalataim a 80-as évektől egyre több területen kamatozódtak. A közművelődés területén dolgozva magam is részt vállaltam a dramatikus nevelést népszerűsítő pedagógusképzésekben. Az évtized közepétől az akkori OPI (Országos Pedagógiai Intézet) munkatársaként tanfolyamokat szerveztem és vezettem. Emellett részt vettem a nemzetközi – elsősorban az osztrák – drámás kapcsolatok ápolásában. A Hollós Józseffel fennálló szoros szakmai kapcsolatnak köszönhetően a 80-as, 90-es évek fordulóján először kíséreltük meg az osztrák drámapedagógia – az ottani fogalomhasználatban *schulspiel* – eredményeinek beemelését a magyar pedagógiai gyakorlatba.

Az évtized alatt végig zsűriztem a különböző diákszínjátész fesztiválokat. Azt tapasztaltam, hogy az előadásokat nem egyszer ambiciózus, jó szemű, társaikat vezetni képes diákrendezők hozták létre – természetesen tele olyan szakmai hibákkal, amiket alapvető szakmai ismeretek birtokában nem követnének el. Ez a felismerés hozta létre bennem azt a szándékot, hogy megteremtjük a diákrendezők képzésének kereteit. Az én kezdeményezésemre és irányítással szerveztünk először diákrendező képzést (1988, 1989). A felnőtt rendezői képzések mintájára az első évben Csizmadia Tibor, a második évben Ascher Tamás vállalta a rendezőtanári munkát. A képzésben csak harmadikos (ma azt mondanánk, hogy tizenegyedik évfolyamos) diákok vehettek részt, akik még nem estek az érettségi előtti pánikba.... A kurzus mindkét alkalommal színházi körülmények között megvalósuló vizsgarendezéssel zárult.

Az irányítási és képzési feladatok mellett a régi szerelem, a történelmi játékok kerete is megújult...

1983-ban szerveztek először a Csillebércei Úttörőtáborban tematikus tábort. 700 gyerek 10 napon keresztül szakemberek irányításával néprajzi jellegű témákat dolgozott fel. Ennek mintájára szerveztük meg a következő évben Trencsényi Laci barátommal az ógörög témájú történelmi táborunkat. Az altáborokban 10 napon át több mint 100 pedagógus irányításával több száz gyerek élte az ógörögök mindennapjait a maguk teremtette antik görög világban. Szerepjátékok, kézművesség, rituális ünnepek adták a tábor programját. A felkészülés komolyságára jellemző, hogy a tábort vezető pedagógusok az egész év folyamán rendszeresen, szervezett körülmények között találkoztak. Az általuk tanulmányozott, majd létrehozott, a tábor programjának háttéréül szolgáló szakmai anyag négy kötetben jelent meg (stencilezve, házi nyomdai minőségben). A táborról aztán módszertani könyv került kiadásra.

A csillebércei történelmi tábornak egyenes folytatása volt számomra a Nemzeti Múzeum történelmi játszó-

házi kísérlete. A történelmi játszóházak (ma úgy mondanánk, interaktív foglalkozások) minden résztvevő számára felejthetetlen élményt jelentettek. Ugyanebben az időben vezettem a Nemzeti Múzeum kiállításterében egy rögtönzések játékkuckót, melyet később a Liszt Ferenc téri gyermekkönyvtárban Kuckószínház néven, éveken át irányítottam. A Kuckószínházban a rögtönzések játéka építve dolgoztunk fel különböző történelmi és művelődéstörténeti témákat. A gyerekkönyvtárban irodalmi műveket elemeztünk a szerepjáték eszközeivel. Emlékeztetek számomra azok a foglalkozások, amelyeken kevésbé ismert művek alternatív befejezéseit találták ki a gyerekek. Ezek a foglalkozásokon a szerepjáték mellett egyéb színházi elemeket is használtunk. Nem egyszer reális hatású (gépi) hangeffekteket illesztettünk egy-egy jelenethez vagy oly módon terveztük az alakuló játék díszleteit, hogy erre vállalkozó gyerekek hatalmas csomagolópapírokra rögtönözve rajzolták a rögtönzött jelenet adott pillanatban épülő világát. Ezekben a játékokban a játszóik maguk sem tudhatták pontosan, hogy a játék következő pillanatában mi kerül az alakuló játékvilágba. Az itt és most születő díszlet hihetetlenül izgalmas pillanatokkal eredményezett.

A 80-as évek második felében az eddigi történelmi-művelődéstörténeti érdeklődés azután új elemmel gazdagodott...

Mindig úgy éreztem, hogy a tánc tanítás világából méltatlanul maradnak ki a történelmi táncok. Közel 20 éve, hogy a régi úttörőegyüttesbeli tanítványaim gyerekeivel egy korai reneszánsz történelmi társastáncot (*basse danze*) elevenítettünk fel a csodálatos táncpedagógus és koreográfus, Vadady Ágnes betanításában. Sajnos ő már nincs közöttünk. A produkció meghívást kapott Ausztriába, egy nyári gyermekrendezvény-sorozatra. Ettől az időtől számítható a Garabonciás Együttes működése. Az együttesel immár 18 éve folyamatosan dolgozom, művésztanár barátaim segítségével. Munkánk középpontjában a táncos-pantomimes formanyelv áll. Ezen a nyelven jelenítettünk meg – főként reneszánsz és barokk – jelmezes táncokat és jeleneteket. Az eltelt 18 év alatt 18 alkalommal szerepeltünk külföldön. 18 év egy olyan gyerekcsoport esetében, amelyik kezdettől fogva költségvetési támogatás nélkül működik, azt hiszem, nem kis teljesítmény...

A garabonciások mozgásszínháza új színfolt a gyermekszínházban. A táncosok és a pantomimesek egy és azonos gyerekek. Műsoraik a „forrásokból hitelesíthető” táncos koroknál korábbi századokba is elvisznek, sajátos módon láttatva a magyar honfoglalás korát, vagy az ókori világot.

